

03980200346591
RPW/17294/2020 P
2020-06-09

05.06.2020

3.2.0/25060

00000137221

ZWIĄZEK BANKÓW POLSKICH

KRZYSZTOF PIETRASZKIEWICZ

PREZES

Warszawa, dnia 5 czerwca 2020 r.

**Pan
Tomasz Grodzki
Marszałek Senatu
Rzeczypospolitej Polskiej**

Szanowny Panie Marszałku,

w związku z trwającymi w Sejmie pracami nad rządowym projektem ustawy o dopłatach do oprocentowania kredytów bankowych udzielanych na zapewnienie płynności finansowej przedsiębiorcom dotkniętym skutkami COVID-19 oraz o zmianie niektórych innych ustaw (**druk sejmowy nr 382, tzw. tarcza 4.0**), który zostanie przedłożony do Senatu kierujemy do Pana Marszałka prośbę o wprowadzenie stosownych zmian legislacyjnych w zakresie projektowanych przepisów o tzw. ustawowych wakacjach kredytowych (art. 31 fa-fc), ponieważ z uwagi na poniższe krytyczne zastrzeżenia o charakterze systemowym

i operacyjnym do tych przepisów nie jest możliwe wdrożenie przez sektor bankowy rozwiązania w formie proponowanej w projekcie.

Ze względu na to, że projektowane przepisy, stanowią w naszej ocenie zagrożenie dla stabilności sektora finansowego w Polsce, zwracamy się również o **wystąpienie do Komitetu Stabilności Finansowej** (do której członków skierowaliśmy odrębne wystąpienia) o **wydanie opinii w zakresie skutków makroekonomicznych** spowodowanych ewentualnym przyjęciem przepisów w projektowanym brzmieniu.

Podjęcie powyższych działań jest o tyle istotne, że polski sektor bankowy staje przed poważnymi wyzwaniami dotyczącymi bezpiecznego ekonomicznego funkcjonowania w najbliższych latach. Dziś sektor bankowy wspiera gospodarkę, uczestnicząc w licznych programach służących stabilizowaniu sytuacji kredytobiorców. Nakładanie na banki kolejnych obciążeń i wymogów, zmian regulacyjnych będzie prowadzić do sytuacji, w której to sektor bankowy będzie wymagać sam wsparcia, szczególnie w okresie, gdy mógłby być

przydatny w dalszym wspieraniu gospodarki. Warto przypomnieć, że koszt ratowania sektora bankowego jest bardzo duży i sięga nawet kilkunastu procent PKB, więc nie warto doprowadzać do sytuacji destabilizacji krajowego sektora bankowego.

Warto przypomnieć, że według większości prezentowanych obecnie prognoz ekonomicznych (przy założeniu braku drugiej fazy lockdown) **szacuje się, że recesja ekonomiczna wyniesie w Polsce w 2020 r. co najmniej 5%, a powrót do wzrostu gospodarczego nastąpi dopiero w kolejnych latach, ale szybki wzrost tempa PKB jest dziś mało prawdopodobny.** Ważne jest zatem w tym kontekście **podtrzymanie sprawnego funkcjonowania sektora bankowego**, który będzie musiał zapewnić wsparcie finansowe gospodarce w okresie wychodzenia z kryzysu.

Trzeba pamiętać, że od marca 2020 r. NBP trzykrotnie obniżył już oficjalne stopy procentowe, łącznie o 140 bp. Skutkuje to silnym obniżeniem przychodów odsetkowych banków, czyli głównego źródła przychodów banków. Ten spadek przychodów nie będzie przy tym rekompensowany symetrycznym spadkiem kosztów odsetkowych, gdyż możliwości obniżenia oprocentowania depozytów zostały już wyczerpane a ponadto większe znaczenie depozytów o stałym oprocentowaniu przesunęła korektę oprocentowania w czasie. W efekcie największe banki szacują obniżenie dochodów odsetkowych o 20% do końca roku, biorąc pod uwagę, że obniżka obejmuje jedynie część roku. Mniejsze banki szacują obniżenie dochodów odsetkowych już w tym roku o ponad 50%. Jeszcze gorsza sytuacja w tym zakresie wystąpi w przyszłym roku, kiedy to duże banki odczują spadek wyniku z tytułu odsetek na poziomie 50%, zaś banki mniejsze – w tym spółdzielcze – znacznie ponad 50%. W rezultacie sytuacji gospodarczej, ograniczeniu ulegną możliwości dalszego rozwoju akcji kredytowej. W ubiegłym roku tempo wzrostu kredytów wyniosło nieco ponad 60 mld zł, co pozwoliło na zwiększenie przychodów z tytułu odsetek o 5,6 mld zł. W roku bieżącym utrzymanie takiego tempa wzrostu będzie niemożliwe, a możliwości zwiększenia dochodów odsetkowych z tytułu nowych kredytów mogą wręcz spaść do poziomów bliskich 0.

Wskazana wyżej projekcja makroekonomiczna będzie **nieuchronnie prowadzić do szybkiego wzrostu poziomu kredytów zagrożonych (NPL).** Zauważyć należy, że doświadczenia poprzednich kryzysów wskazują, że szczyt NPL przypada na okres 2-3 lat od rozpoczęcia kryzysu i średni poziom wielkości szczytowej NPL wynosił blisko 3-krotność poziomu NPL sprzed kryzysu (potwierdzają to np. badania MFW). W przypadku niektórych krajów, pokryzysowy przyrost NPL wyniósł nawet 7-krotność poziomu kredytów zagrożonych sprzed kryzysu. W warunkach polskiej gospodarki to przesunięcie może być nawet większe ze względu na już obowiązujące wdrożone przez sektor bankowy (moratorium pozaustawowe), z którego skorzystały zarówno gospodarstwa domowe, jak i przedsiębiorcy. Niedoświadczenie skali NPL może znacząco wpłynąć na sytuację sektora bankowego za ok. 3 lata, zatem przy wprowadzeniu dodatkowych ustawowych wakacji kredytowych **dojdzie do znacznego wzrostu kredytów zagrożonych w odpowiednio krótszym czasie. Wzrost NPL będzie generował pogorszenie wyników finansowych w wyniku konieczności utworzenia olbrzymich odpisów i rezerw na kredyty nieregularne.**

Istnieje wysokie prawdopodobieństwo ujawnienia znaczących odpisów już jesienią bieżącego roku i możliwość wzrostu odpisów na koniec 2020 roku w stosunku do 2019 r. o 50%. Połączony efekt obniżenia stóp procentowych, braku możliwości wzrostu dochodów odsetkowych z tytułu nowych kredytów i wzrostu odpisów o 50% zmniejszy

wynik finansowy sektora o 80-85%. W takiej sytuacji, szereg mniejszych banków, szczególnie tych, które mają wysokie C/I, może odnotować stratę. Dla niektórych banków wyżej wymienione konsekwencje będą wręcz dramatyczne i wymuszą wprowadzenie programów naprawczych lub wycofanie się z rynku bankowego. Dalsza eskalacja NPL w przyszłym roku może spowodować, że – poza grupą kilku największych banków – pozostała część sektora może mieć zagrożone wyniki finansowe.

Na sektorze bankowym cały czas ciążyą wysokie obciążenia finansowe, w tym fiskalne, które były podnoszone już przed ostatnim kryzysem spowodowanym pandemią koronawirusa. Dotyczy to zwłaszcza obciążeń z tytułu podatku bankowego, restrykcyjnych zasad rozliczania podatku dochodowego w bankach czy wysokości wpłat na Bankowy Fundusz Gwarancyjny. Te obciążenia były bardzo wysokie w okresie dobrej koniunktury i pochłaniały większość kosztów eksploatacyjnych banków. W okresie dekoniunktury stają się one kołem młyńskim na szyi banków, tym bardziej, że obciążenia te nie mają charakteru antycyklicznego i nie zmniejszają się w okresie dekoniunktury. Jest wręcz odwrotnie, niektóre obciążenia, jak wpłaty na BFG, stale rosną.

Wdrożenie omawianego ustawowego moratorium kredytowego w obecnym kształcie w sposób istotny doprowadzi do dalszego pogorszenia kondycji całego sektora bankowego. Wynikać to będzie przynajmniej z dwóch zasadniczych powodów. Po pierwsze, wprowadzenie ustawowego moratorium będzie powodować dalsze poważne uszczuplenie podstawowego rodzaju przychodów banków, jakim są odsetki od udzielonych kredytów. Będzie temu towarzyszyć brak możliwości ograniczenia kosztów odsetkowych. Po drugie, wprowadzenie ustawowego moratorium kredytowego będzie prowadzić do szybszego wzrostu NPL na skutek spełnienia przez kredytobiorców warunków uzyskania pomocy finansowej w banku i poinformowania o tym stanie banku. Tym samym nawet przejściowa utrata dochodów będzie skutkować przeniesieniem kredytu do niższej kategorii, koniecznością utworzenia odpisu/rezerwy i wydłużonym procesem powrotu kredytu do sytuacji normalnej.

Mając na uwadze powyższe, chciałbym ponownie zwrócić uwagę na **krytyczne zastrzeżenia o charakterze systemowym i operacyjnym do proponowanego rozwiązania ustawowych wakacji kredytowych, które w naszej ocenie wymagają w większości wprowadzenia zmian legislacyjnych w projektowanych przepisach art. 31 fa-fc.**

- 1) pojęcie „zawieszenia wykonania umowy” jest pojęciem nieznanym prawu polskiemu oraz pojęciem niejednoznacznym, można przyjąć, że obejmuje świadczenia obu stron, także samo udostępnienie **kredytu, uruchomienie kolejnych transz**, czy też inne obowiązki uboczne np. informacyjne. **Proponujemy rozważyć zmianę konstrukcji i tym samym zmianę zawieszenia wykonania umowy na zawieszenie (odroczenie) spłat rat kapitałowych lub kapitałowo-odsetkowych;**
- 2) **projekt ustawy nie przewiduje jakichkolwiek przepisów przejściowych w zakresie wprowadzenia zmian wynikających z dodania art. 31 fa-fc**, co oznacza, że banki nie mają czasu na dostosowanie się do wdrożenia wakacji kredytów ex lege, w szczególności pod kątem rozwiązań systemów IT, co może uniemożliwić

prawidłowe wykonywanie nowych obowiązków. **Zwłaszcza, że obecnie sektor bankowy przystosował swoje systemy do wdrożenia instrumentów wynikających z moratorium pozaustawowego. Należy wprowadzić co najmniej jedno miesięczny okres dostosowawczy.** Projekt w ogóle nie odnosi się do zrealizowanych lub będących w trakcie realizacji odroczeń spłat kredytu przygotowanych przez sektor bankowy (moratorium pozaustawowe). Postulujemy o odpowiednie doprecyzowanie;

- 3) **zawieszenie wykonania umowy przewidziane w projekcie oznacza de facto darmowe korzystanie z kapitału przez okres 3 miesięcy**, co oznacza istotne obciążenie finansowe dla banków. Ponadto skutkiem złożenia wniosku przez osoby, które utraciły pracę lub główne źródło dochodu będzie potraktowanie takich kredytów jako „niepracujące” (*non-performing loans (NPL)*) w rozumieniu międzynarodowych standardów rachunkowości (MSSF 9). Będzie to prowadzić do konieczności utworzenia rezerw, co przy łącznym zaangażowaniu kredytowym banków, w przypadku gdyby tylko 5% kredytobiorców skorzystało z proponowanego rozwiązania, oznaczałoby konieczność tworzenia rezerw na poziomie kilkunastu miliardów zł, co doprowadziłoby do poważnego zagrożenia stabilności funkcjonowania sektora bankowego;
- 4) **zakresem zawieszenia nie powinny być objęte kredyty, co do których już aktualnie istnieje możliwość skorzystania z wakacji kredytowych na podstawie innych ustaw** (np. kredyty studenckie, kredyty z udzielonym wsparciem BGK, w tym w ramach programu Rodzina na Swoim);
- 5) z projektu ustawy powinni być również **wyłączeni kredytobiorcy pozostający w opóźnieniu płatności co najmniej 1 raty przed 13 marca 2020 roku**; w innym wypadku brak jest związku pomiędzy udzielonym zawieszeniem płatności a pogorszeniem sytuacji w związku ze stanem epidemii;
- 6) złożenie wniosku w formie trwałego nośnika **nie gwarantuje zapewnienia identyfikacji klienta**, zastosowane pojęcie rodzi także trudności interpretacyjne (może okazać się niezrozumiałe dla konsumenta). Niezbędne jest **wprowadzenie rozwiązań umożliwiającym bankom identyfikację kredytobiorców składających wnioski**;
- 7) nie wiadomo, **co oznacza utrata głównego źródła dochodu**, o ile w przypadku, gdy takie źródło stanowi umowa o pracę, nie budzi to zasadniczych wątpliwości, **to nie jest jasne jak postępować w przypadku pozostałych źródeł**, np. klient utrzymuje się z kilku bądź nawet kilkunastu umów cywilnoprawnych bądź z umowy o pracę i jednocześnie umów cywilnoprawnych, jak wówczas wyznaczyć to źródło;
- 8) jak należy **postępować w sytuacji, gdy po 13 marca 2020 r.** kredytobiorca utracił główne źródło dochodów, a następnie w okresie przed złożeniem wniosku o udzielenie wakacji kredytowych nastąpiło przywrócenie źródła dochodu, tzn. miało ono jedynie charakter przejściowy;
- 9) w jaki sposób bank ma weryfikować oświadczenie klienta, **w naszej ocenie powinna następować jakaś forma weryfikacji**, tj. potwierdzenie faktu utraty pracy lub potwierdzenie utraty głównego źródła dochodu (np. deklaracje do Urzędu Skarbowego). W przeciwnym razie skala ewentualnych oszustw, fraudów i nadużyć z nieweryfikowalnymi oświadczeniami jest potencjalnie ogromna. Z tego względu

naszym postulatem o charakterze minimalnym jest wprowadzenie przepisu przewidującego, że to oświadczenie jest składane pod rygorem odpowiedzialności karnej;

- 10) **brak przepisu, który przewidywałby czasowe ograniczenie uprawnienia do zawieszenia wykonywania umowy.** W praktyce, o ile umowa została zawarta przed dniem 13 marca 2020 r., a okres spłaty przekracza 6 miesięcy od daty 13 marca, to kredytobiorca może skorzystać z tego prawa. Jednak, o ile nie ma w tym zakresie żadnych przepisów przejściowych, to de facto nawet za rok, dwa czy trzy będzie mógł skorzystać z prawa do zawieszenia. **Należy wprowadzić czasowe ograniczenia możliwości skorzystania z uprawnienia określonego w tym przepisie;**
- 11) art. 31 fa ust. 7 konstrukcja zawieszenia przyjęta w przepisie nie wyłącza możliwości korzystania z limitów kredytowych kredytów udzielonych w rachunkach bankowych lub kartach kredytowych. **Oznacza to, że kredytobiorca może zwiększać swoje zadłużenie jednocześnie nie splacając go przez okres zawieszenia. Sugerujemy wyłączenie stosowania przepisów w odniesieniu do kart kredytowych oraz kredytu odnawialnego;**
- 12) art. 31 fa ust. 9 **całkowicie nieprecyzyjnie wyraża się o skutkach zawieszenia. Nie wiadomo o jakich terminach jest mowa w tym zapisie.** Takie sformułowanie oznacza, że wydłużeniu ulegają także terminy po stronie kredytodawcy – np. do wypłaty kredytu w całości lub w części (transze kredytu). Nie są jasne skutki cywilnoprawne takiego zawieszenia, jak również fakt wydłużenia wszystkich terminów o 3 miesiące jest całkowicie niewspółmierny do charakteru zawieszenia – **co może powodować, że w skrajnych sytuacjach banki nie będą mogły podejmować jakichkolwiek czynności wobec kredytobiorców, którzy nie wywiązują się z pozafinansowych zobowiązań wobec banku. Należy doprecyzować tę kwestię.;**
- 13) **brak jest szczegółowych rozwiązań dotyczących ubezpieczeń** – w przypadku uiszczenia składki jednorazowej okres ochrony kończy się z upływem okresu na jaki umowa została pierwotnie zawarta (nie przedłuża się automatycznie), w innym wypadku konieczne byłoby dodanie odpowiednich przepisów dotyczących odraczania ochrony ubezpieczeniowej również z umów ubezpieczeń. **Należy doprecyzować tę kwestię;**
- 14) art. 31 fa ust. 8 **przewiduje niemożliwy od strony operacyjnej do wykonania obowiązek banku podawania kosztów ubezpieczeń powiązanych z kredytem w sposób przewidziany w projekcie.** Koszty dot. nie tylko ubezpieczeń sprzedawanych przez banki (co do których bank jako agent może posiadać wiedzę o wysokości opłat), ale także dotyczą ubezpieczeń, które kredytobiorca samodzielnie nabywa na potrzeby związane z umową kredytu – w takim przypadku bank nie ma żadnej możliwości określenia tych kosztów i tym bardziej wskazywania ich kredytobiorcy;
- 15) **brak jest szczegółowych rozwiązań dotyczących kwestii podatkowych związanych ze skorzystaniem z zawieszenia wykonania umowy.** Ponieważ po stronie klienta powstanie przychód podlegający opodatkowaniu (brak zapłaty odsetek), bank powinien wykonać obowiązki związane z wystawieniem stosownej deklaracji podatkowej (PIT 8 C);

16) projekt przewiduje w ust. 6 zawieszenie wykonania umowy z dniem doręczenia wniosku, od strony operacyjnej jest to niemożliwe do zrealizowania. Nie zakłada bowiem możliwości wystąpienia błędów we wnioskach. Należy zapewnić bankowi okres pozwalający na rozpatrzenie wniosku (np. 7 dni) lub wskazać, że zawieszenie następuje z chwilą doręczenia poprawnie wypełnionego wniosku;

Prosimy Pana Marszałka o przychylne odniesienie się do naszej prośby i podjęcie działań w celu wprowadzenia wspomnianych na wstępie pisma zmian legislacyjnych, **pragniemy również ponownie zwrócić uwagę, że zakres rozwiązań wdrożonych przez sektor bankowy** (tzw. moratorium pozaustawowe) **jest szerszy**. Wszystkie osoby, które potencjalnie mogą być objęte wsparciem w ramach wakacji ustawowych zgodnie z projektowanymi przepisami, kwalifikują się do otrzymania wsparcia lub już zostało im udzielone w ramach rozwiązania sektorowego.

Sektor bankowy rozpatrzył dotąd bowiem pozytywnie prawie milion wniosków o odroczenie spłaty kredytu. Jak wskazano na wstępie w zakresie **gospodarstw domowych** dokonano **odroczeń dla portfela kredytów o wartości 60 mld zł**, zaś w zakresie **przedsiębiorców – dla portfela na kwotę 20 mld zł**. Dodać należy, że w przypadku klientów detalicznych pomoc w ramach rozwiązania sektorowego jest udzielana w zasadzie automatycznie, na okres do 6 miesięcy. Ponadto, w wersji notyfikowanej do Europejskiego Urzędu Bankowego, wydłużono okres obowiązywania moratorium pozaustawowego do 30 czerwca 2020 r.

Jednocześnie w załączeniu składamy szczegółowe uwagi sektora bankowego do projektowanych przepisów.

~ wyrażeni' srecuuku
inf 3

Załącznik:

Uwagi sektora bankowego do rozwiązań legislacyjnych w zakresie dodania art. 31 fa-fc.

Warszawa, dn. 26 maja 2020 r.

Uwagi sektora bankowego do rozwiązań legislacyjnych w zakresie dodania art. 31 fa-fc.¹

I. Uwagi o charakterze ogólnym

Związek Banków Polskich przede wszystkim podważa zasadność wprowadzenia rozwiązania legislacyjnego polegającego na wdrożeniu ustawowych „wakacji kredytowych” w sytuacji, gdy stosowna inicjatywa została podjęta przez sektor bankowy i jest z powodzeniem realizowana przez cały sektor - wdrożenie tzw. moratorium pozaustawowego („wakacje bankowe”). Banki wprowadziły elastyczne i dostosowane do potrzeb swoich klientów rozwiązania sektorowe zgodne z wymogami EBA tak, aby zapewnić standardowe podejście w ramach całego sektora. Rozwiązanie sektorowe oferowane w Polsce jest bardzo daleko idące, w przypadku klientów detalicznych pomoc jest udzielana w zasadzie automatycznie, zasadniczo bez konieczności badania przesłanek konieczności udzielenia wsparcia. Wprowadzanie kolejnych rozwiązań, w części powielających obowiązujące już rozwiązania, ale również w części z tymi rozwiązaniami niespójnymi będzie powodowało wątpliwości prawne i interpretacyjne, trudności operacyjne w ich równoległym stosowaniu.

Należy także zaznaczyć, że przedmiotowa zmiana narusza konstytucyjne zasady, w szczególności wskazane w art. 20 Konstytucji RP, tj. zasadę wolności działalności gospodarczej oraz zasadę własności prywatnej. Własnością kredytodawców jest kapitał, który został powierzony kredytobiorcom. Projektowana zmiana ogranicza pobieranie przez kredytodawców wynagrodzenia za korzystanie z ich własności - kapitału. Działalność polegająca na powierzaniu kredytobiorcom kapitału za wynagrodzeniem, w szczególności w postaci odsetek, stanowi podstawową działalność gospodarczą wykonywaną przez banki. Naruszenie zasad konstytucyjnych przejawia się w ustawowym ograniczeniu możliwości generowania przez banki dochodów ze swojej działalności statutowej, co stanowi daleko idące ograniczenie swobody prowadzenia działalności gospodarczej oraz korzystania przez kredytodawców z własności, którą jest kapitał przekazywany kredytobiorcom w oparciu o umowy pożyczki czy kredytów. Ponadto, mając na uwadze kryteria otrzymania zawieszenia rat przewidziane w projekcie ustawy, trzeba uwzględnić konieczność ustanowienia przez banki rezerw w zakresie zawieszonych o kryteria spadku dochodu. **Zarówno ten koszt, jak i koszt spadku przychodów z tytułu dokonanych przez banki odroczeń wpłynie znacząco na wyniki finansowe banków,** a trzeba też pamiętać, że część klientów, którzy zawiesili płatność rat na podstawie rozwiązania sektorowego może również nie wrócić od

¹ Uwagi do art. 58 pkt 32 rządowego projektu ustawy o dopłatach do oprocentowania kredytów bankowych udzielanych na zapewnienie płynności finansowej przedsiębiorcom dotkniętym skutkami COVID-19 oraz o zmianie niektórych innych ustaw.

razu do regularnego spłacania rat kredytu, **co w sposób istotny może ograniczyć zdolność banków do finansowania gospodarki**. W wielu przypadkach utrata przychodów banków związana z wdrożeniem projektowanego rozwiązania, skutkująca powstaniem straty bilansowej, może oznaczać konieczność wdrożenia planu naprawczego dla banku.

Jednocześnie kredytodawcy wciąż zobowiązani będą do wypłaty odsetek z tytułu depozytów. Powyższe skutkować będzie: opóźnieniem przepływów pieniężnych, znaczącym obniżeniem płynności kredytodawców, zagrożeniem dla bezpieczeństwa depozytów oraz znaczącym ograniczeniem możliwości kontynuowania akcji kredytowej.

W konsekwencji projektowane rozwiązania mogą doprowadzić do pogłębienia kryzysu gospodarczego, a w dalszej kolejności przyczynić się do kryzysu finansowego.

W proponowanej konstrukcji przepisy te wydają się wręcz szkodliwe i mogą prowadzić do powstania chaosu na rynku kredytów. Projektowane przepisy w sposób niewystarczający wskazują warunki, które muszą spełnić kredytobiorcy, aby skorzystać z wakacji kredytowych. Kryterium utraty pracy lub innego głównego źródła dochodu powinno być doprecyzowane w ten sposób, **iż konsekwencją utraty tego przychodu jest niemożliwość wykonywania zobowiązań wobec wierzycieli oraz że przyczyną utraty źródła dochodu jest sytuacja pandemii COVID-19; w przeciwnym razie banki będą musiały zastosować kategorię forbearance, a nie kategorię stosowaną obecnie w ramach moratorium**. Utrata pracy jednego członka rodziny wcale nie musi oznaczać utraty zdolności do regulowania zobowiązań. Kryterium to powinno odnosić się do całego gospodarstwa domowego, a nie jednej osoby. Nie wiadomo także, **co oznacza utrata głównego źródła dochodu**, o ile w przypadku, gdy takie źródło stanowi umowa o pracę, nie budzi to zasadniczych wątpliwości, **to nie jest jasne jak należy je interpretować w przypadku pozostałych źródeł**, np. klient utrzymuje się z kilku bądź nawet kilkunastu umów cywilnoprawnych bądź z umowy o pracę i jednocześnie umów cywilnoprawnych lub z działalności gospodarczej, jak wówczas wyznaczyć to źródło.

Wskazać także należy, **że oświadczenie kredytobiorcy co do utraty pracy lub źródła dochodu nie powinno być jedynym dokumentem poświadczającym fakt utraty pracy lub źródła dochodu przez kredytobiorcę, gdyż stanowi ryzyko nadużyć**. Zwracamy uwagę, że nie przewidziano żadnej sankcji za złożenie nieprawdziwego oświadczenia. W razie utrzymania tego rozwiązania należy wprowadzić formę **weryfikacji**, tj. potwierdzenie faktu utraty pracy lub potwierdzenie utraty głównego źródła dochodu (np. deklaracje do Urzędu Skarbowego). **W przeciwnym razie skala ewentualnych oszustw, fraudów i nadużyć z nieweryfikowalnymi oświadczeniami jest potencjalnie ogromna.**

Jednocześnie w przepisie posłużono się terminologią nie występującą w prawie zobowiązań („zawieszenie umów”), nie precyzując przy tym co należy rozumieć przez stwierdzenie „wykonanie umowy zostaje zawieszona” (brak stosownej definicji). Pojęcie „zawieszenia wykonania umowy” jest niejednoznaczne, można przyjąć, że obejmuje świadczenia obu stron, także samo udostępnienie z kredytu, uruchomienie kolejnych transz, czy też inne obowiązki uboczne np. informacyjne. Może rodzić wiele problemów praktycznych po stronie banków np. czy można w tym czasie dokonać operacji na kredycie w postaci obniżenia oprocentowania w związku z ustanowieniem hipoteki, czy można podpisać

aneks do umowy, uruchomić transzę kredytu lub dokonać jego nadpłaty, a także czy zawieszenie wykonania umowy powoduje brak możliwości jej wypowiedzenia. „Zawieszenie wykonania” umowy powoduje kwestie wątpliwe co do tego, czy np. stronom przysługują także prawa wynikające z umowy np. możliwość egzekwowania wykonania zobowiązań. Prawa znajdują bowiem refleks w postaci obowiązku drugiej strony, którego wykonanie jest zawieszane. **Nie jest zatem jasne czy chodzi wyłącznie o zawieszenie płatności wynikających z umowy kredytu, o czym mowa w ust. 6, czy też literalnie czytając chodzi o zawieszenie wykonywania całej umowy, tj. także innych obowiązków niż pieniężne (w tym również obowiązków banków).** Na tę drugą interpretację zdaje się wskazywać także treść ust. 9, w którym wskazano, że okres zawieszenia nie jest traktowany jako okres kredytowania – należy ponownie zwrócić uwagę, że wiele obowiązków kredytobiorcy jest ściśle skorelowanych z okresem kredytowania. **Tym samym takie rozumienie przepisu powoduje, że bank nie będzie mógł wymagać realizacji jakichkolwiek czynności np. przedkładania polisy potwierdzającej ubezpieczenie kredytowanej nieruchomości.** W tym aspekcie należy dodać, że posługiwanie się właściwą terminologią (wprowadzenie stosownej definicji) jest również kluczowe w kontekście: raportowania do BIK; liczenia ewentualnych opóźnień i wymagalności roszczeń, w sytuacji gdy wniosek nie jest kompletny, lub nie identyfikuje klienta; liczenia kosztu kredytu w kontekście dopuszczalnych maksymalnych limitów.

Ponadto złożenie wniosku w formie trwałego nośnika **nie gwarantuje zapewnienia identyfikacji klienta**, zastosowane pojęcie rodzi także trudności interpretacyjne (może okazać się niezrozumiałe dla konsumenta).

Podkreślenia również wymaga, że ustawa nie przewiduje jakichkolwiek przepisów przejściowych w zakresie wprowadzenia zmian wynikających z dodania art. 31 fa-fc, co oznacza, że banki nie mają czasu na dostosowanie się do wdrożenia wakacji kredytów ex lege, w szczególności pod kątem rozwiązań systemów IT, co może uniemożliwić prawidłowe wykonywanie nowych obowiązków. Podkreślić należy, że projekt ustawy wnosi bardzo daleko idące postanowienia uprawniające do zawieszenia wykonania umowy na wniosek kredytobiorcy. Banki na dzień dzisiejszy mają różne rozwiązania, które wynikają z konkretnych możliwości systemowych. **Banki wdrożyły dotąd możliwości zawieszenia wynikające z wdrożenia moratorium pozaustawowego (wakacje bankowe) a nowa forma ma z dniem dostarczenia wniosku klienta umożliwić zastosowanie nowych i zastąpić dotychczasowe.**

Ostatecznie nie można także zgodzić się z szeregiem uwag wskazanych w uzasadnieniu Projektu, w tym z uwagami dotyczącymi samoregulacji kredytobiorców, a wskazanymi w uzasadnieniu Projektu. Uzasadnienie Projektu wskazuje m.in.: „Klasyczna formuła wakacji kredytowych, oferowanych przez instytucje finansowe, w wielu sytuacjach może nie być ulgą dla konsumentów a wręcz wiązać się z dodatkowymi obciążeniami, w tym naliczaniem odsetek od odsetek” **w sytuacji, gdy możliwość naliczania odsetek od odsetek (anatocyzm) w kontekście pożyczek długoterminowych udzielanych przez instytucje kredytowe została zniesiona ustawą z dnia 6 grudnia 2018 r. o zmianie ustawy - Kodeks cywilny.** Sektor bankowy przestrzega określonej regulacji, w pismach kierowanych m.in. do

UOKiK i RF udzielano szczegółowych wyjaśnień w tym zakresie, z tego względu zupełnie niezrozumiałe jest powielanie tego rodzaju nierzetelnych informacji w uzasadnieniu.

Mając na uwadze powyższe, w ocenie sektora bankowego, przyjęcie przepisu w tym brzmieniu jest niedopuszczalne. Tym samym postulujemy o usunięcie projektowanych art. 31fa-31fc w całości.

Niezależnie od powyższego, **w razie braku spełnienia postulatów sektora bankowego rezygnacji w całości z projektowanej regulacji zwracamy uwagę na konieczność doprecyzowania regulacji przede wszystkim w następujących obszarach** (o czym szerzej również mowa w pkt. poniżej odnoszącym się do poszczególnych rozwiązań):

1. **proponujemy rozważyć zmianę terminologii tj. zmianę zawieszenia wykonania umowy na zawieszenia spłat rat kapitałowo-odsetkowych.** Wydaje się, że taka była intencja projektodawcy i jest to spójne z innymi przepisami np. dotyczącymi zawieszenia spłat kredytów studenckich;
2. **kryterium utraty pracy lub głównego źródła dochodu powinno odnosić się do całego gospodarstwa domowego;**
3. **wprowadzenie dodatkowych dokumentów potwierdzających fakt utraty pracy lub głównego źródła dochodów/ ew. zapewnienie możliwości weryfikacji oświadczenia o utracie pracy lub głównego źródła dochodu bądź wprowadzenie sankcji za złożenie nieprawdziwego oświadczenia;**
4. **wprowadzenie, co najmniej 1-miesięcznego okresu dostosowawczego w celu wprowadzenia odpowiednich zmian w systemach bankowych (zmiany w art. 72);**
5. **wprowadzenie rozwiązań umożliwiających bankom identyfikację kredytobiorców składających wnioski;**
6. **zakresem zawieszenia nie powinny być objęte kredyty, co do których już aktualnie istnieje możliwość skorzystania z wakacji kredytowych na podstawie innych ustaw (np. kredyty studenckie, kredyty z udzielonym wsparciem BGK, w tym w ramach programu Rodzina na Swoim);**
7. **z wakacji kredytowych powinni być również wyłączeni kredytobiorcy pozostający w opóźnieniu płatności co najmniej 1 raty przed 13 marca 2020 roku; w innym wypadku brak jest związku pomiędzy udzielonym zawieszeniem płatności a pogorszeniem sytuacji klienta w związku z COVID-19;**
8. **wprowadzenie ograniczeń czasowych w zakresie możliwości zawieszenia umów kredytu.**

II. Uwagi szczegółowe (do poszczególnych jednostek redakcyjnych projektowanych przepisów).

1. Uwagi w zakresie art. 31 fa

1.1. art. 31 fa ust. 1

- przepis nie precyzuje, czy ma zastosowanie tylko do kredytów spłacanych terminowo, czy również do kredytów niespłacanych w terminie, w tym m.in. znajdujących się w procesie prewindykacji i windykacji. Jeżeli zawieszenie miałoby dotyczyć także kredytów z przeterminowaną ratą lub ratami kredytowymi, niezbędne wydaje się wydanie wykonawczych aktów prawnych do Ustawy, wskazujących m.in. na sposób raportowania tych wierzytelności do organów nadzoru, raportowania w sprawozdaniach finansowych banków, etc. **Niezależnie od powyższego, wydaje się, że pomoc związana z pandemią COVID-19 nie powinna być kierowana do kredytobiorców, w przypadku których brak spłaty wynika z innych okoliczności niż pandemia COVID-19.** W związku z tym proponujemy dodanie zapisu upoważniającego bank do podjęcia decyzji, czy zawieszenie rat zostanie zrealizowane w przypadku, gdy kredyt klasyfikowany jest do kategorii przeterminowanych;
- pozostawiamy po rozprawę wprowadzenie doprecyzowania w art. 31 fa ust. 1 pkt. 2, że definicją „umowy o kredyt hipoteczny w rozumieniu ustawy z dnia 23 marca 2017 r...” objęte są także kredyty hipoteczne udzielone przed datą wskazaną w art. 94 ustawy o kredycie hipotecznym. Ze względu na fakt, że przed przyjęciem UKH kredyty hipoteczne były objęte zakresem ustawy o kredycie konsumenckim tylko częściowo, może dojść do niejasności odnośnie objęcia starszych kredytów hipotecznych (tj. udzielonych przed 22.07.2017) możliwością skorzystania z zawieszenia wykonania umowy;
- nie jest jasne, czy zawieszenie wykonania umowy będzie dotyczyło kredytów udzielonych zgodnie z ustawą z dnia 8 września 2006 r. o finansowym wsparciu rodzin i innych osób w nabywaniu własnego mieszkania. W obecnej wersji projektu wskazano, że kredyty takie mogą skorzystać z okresu karencji, ale wówczas dopuszczalna jest kapitalizacja odłożonych odsetek. Ustawa *Rodzina na swoim* nie jest enumeratywnie wskazana na powyższej liście, przez co konsumenci objęcie jej zakresem mogą zostać wyłączeni z możliwości uzyskania zawieszenia. Analogiczna uwaga dotyczy kredytów objętych wsparciem w ramach *Mieszkania dla młodych* (konieczność doprecyzowania w art. 31 fa ust. 1);

1.2. art. 31 fa ust. 2

- **kryterium utraty pracy lub innego głównego źródła dochodu, określone w ust. 2, powinno być doprecyzowane w ten sposób, iż konsekwencją utraty tego przychodu jest niemożliwość wykonywania zobowiązań wobec wierzycieli oraz że przyczyną utraty źródła dochodu jest sytuacja pandemii COVID-19;** w przeciwnym razie banki będą musiały zastosować kategorię forbearance, a nie kategorię stosowaną obecnie ramach moratorium. Utrata pracy jednego członka rodziny wcale nie musi oznaczać utraty zdolności do regulowania zobowiązań. **Kryterium powinno odnosić się do całego gospodarstwa domowego, a nie jednej osoby.** Ponadto, o ile w przypadku, gdy takie

źródło stanowi umowa o pracę, nie budzi to zasadniczych wątpliwości, **to nie jest jasne jak postępować w przypadku pozostałych źródeł**, np. klient utrzymuje się z kilku bądź nawet kilkunastu umów cywilnoprawnych bądź z umowy o pracę i jednocześnie umów cywilnoprawnych, jak wówczas wyznaczyć to źródło;

- **zmiany wymaga wyrażenie „zawieszenia wykonywania umowy”**. „Zawieszenie” jest bowiem kategorią odnoszącą się raczej do przepisów dotyczących biegu terminów (prawa procesowego lub materialnego), nie zaś kategorią, która jest stosowana do zobowiązań stron wynikających z zawartego już stosunku prawnego (na gruncie prawa materialnego). Nie jest jasne co rozumie się pod pojęciem „zawieszenia wykonywania umowy” i jakich obowiązków w ramach obowiązującego stosunku prawnego takie „zawieszenie” ma dotyczyć: czy chodzi o zawieszenie wyłącznie strony zobowiązań czy także uprawnień wynikających z danej umowy, dla każdej ze stron tej umowy; (np. czy uprawnienie klienta a zobowiązanie banku do wypłaty kolejnych transz kredytu również ulega zawieszeniu?; Czy zobowiązanie banku do udostępniania kredytu w rachunku a uprawnienie klienta do korzystania z takiego kredytu również ulega zawieszeniu?); czy zawieszeniu ulegają tylko prawa i obowiązki pieniężne czy także niepieniężne; w jaki sposób tego rodzaju zawieszenie wpływa na bieg terminów przedawnienia (w przypadku, w którym w ramach danej umowy powstały już zaległości wymagalne, jeszcze przed zawieszeniem); w jaki sposób zawieszenie wpływa na prawne zabezpieczenia umowy kredytu, obowiązujące na podstawie innych umów (których treść nie jest przecież zmieniana); w jakich sposób zawieszenie wpływa na prawo każdej ze stron do sądowego dochodzenia roszczeń w przypadku niewykonania / nienależytego wykonania umowy kredytu. Wprowadzanie kategorii „zawieszenia zobowiązań” wychodzi poza planowane zawieszenie lub odroczenie płatności rat kredytu i de facto oznacza również zawieszenie wykonywania umowy po stronie kredytodawcy. Ze względu na użycie tego sformułowania nie wiadomo, jakie ostatecznie skutki będzie miał ten przepis i jak będzie interpretowany;
- w razie utrzymania terminologii „zawieszenia” **należy doprecyzować, że dotyczy to wyłącznie wykonania świadczeń pieniężnych, a nie innych praw i obowiązków wynikających z umowy**. Jak wskazano powyżej, relacja zawieszenia do kwestii np. zabezpieczeń wierzytelności oraz pozostałych praw stron wynikających z umowy nie jest jasna (przykładowo dotyczy to chociażby prawa każdej ze stron do wypowiedzenia umowy itp.). Dodatkowo, w tym kontekście pojawia się pytanie dot. realizacji innych dyspozycji klienta na podstawie przysługujących mu praw wynikających z umowy oraz wątpliwość co do postępowania banku, jeśli w trakcie okresu zawieszenia klient będzie chciał złożyć wniosek/dyspozycję w ramach – np. o zaświadczenie, wcześniejszą spłatę itp. Czy bank powinien: zrealizować wniosek/dyspozycję klienta, skoro został on złożony poza okresem kredytowania; pobrać opłatę wynikającą z TOiP za realizację dyspozycji/wniosku;
- brak przepisu, który przewidywałby czasowe ograniczenie uprawnienia do zawieszenia wykonywania umowy. W praktyce, o ile umowa została zawarta przed dniem 13 marca 2020 r., a okres spłaty przekracza 6 miesięcy od daty 13 marca, to kredytobiorca może skorzystać z tego prawa. Jednak, o ile nie ma w tym zakresie żadnych przepisów

przejściowych, to de facto nawet za rok, dwa czy trzy będzie mógł skorzystać z prawa do zawieszenia. Należy wprowadzić czasowe ograniczenia możliwości skorzystania z uprawnienia określonego w tym przepisie;

1.3. art. 31 fa ust. 3

- w ust. 3 nie określono, **kto może złożyć wniosek - jeden czy wszyscy kredytobiorcy**. Kredytobiorcą są zgodnie z umową o kredyt wszystkie osoby działające łącznie jako strona. Z uwagi na wyłączenie z ust. 3 zdanie 2 (możliwość zawieszenia tylko jednego z kredytów) konieczne jest współdziałanie wszystkich osób będących kredytobiorcą w przypadku każdej z umów. Możliwy skutek negatywny dla współkredytobiorców w sytuacji zawieszenia kredytu "jednoosobowego". Powstaje konieczność doprecyzowania, co decyduje który z kredytów podlega zawieszeniu (kolejność wniosków?);
- w ust. 3 należy doprecyzować: czy ograniczenie możliwości zawieszenia obowiązuje tylko w ramach jednej kategorii wskazanej odpowiednio w ust. 1 pkt 1 albo ust. 1 pkt 2 albo ust. 1 pkt 3 (jak stanowi przepis), czy też ograniczenie obowiązuje w ramach szerszej kategorii całego ust. 1 (innymi słowy – czy użycie alternatywy „albo” oznacza że nie można zawiesić dwóch kredytów konsumenckich ale można połączyć zawieszenie kredytu konsumenckiego z hipotecznym, jeśli udzielone są przez jeden bank?). **Rekomendujemy, aby ustawa wskazywała wprost że prawo do zawieszenia wykonania umowy dotyczy wyłącznie 1 umowy zawartej z konsumentem bez względu na liczbę i rodzaj posiadanych kredytów**. Nie jest także jasne, jak należy postąpić, np. w sytuacji, gdy kredytobiorca złoży wniosek/wnioski do kilku umów – jak wybrać co do której umowy ma podlegać wykonaniu;

1.4. art. 31 fa ust. 4

- całkowicie niezrozumiały jest sposób złożenia wniosku określony w art. 31 fa ust. 4, większość umów kredytu, **nie była bowiem zawierana na trwałym nośniku, nie jest więc jasne, co konkretnie ustawodawca miał na myśli wskazując możliwość złożenia wniosku w formie trwałego nośnika;**
- **dotatkowo ta forma złożenia wniosku uniemożliwia identyfikację kredytobiorcy ponad wszelką wątpliwość**, w szczególności w sytuacji, gdy bank jest zobowiązany do zawieszenia wykonania umowy z chwilą złożenia wniosku. Dlatego należy postulować określenie dla wniosku o zawieszenie wykonania umowy, formy dokumentowej (z opisem takiej formy: w praktyce będzie to zdjęcie/skan podpisanego wniosku) lub pisemnej doręczanej kredytodawcom za pomocą poczty elektronicznej, systemów bankowości internetowej udostępnianych przez kredytodawców lub listownie za pośrednictwem operatorów pocztowych lub firm kurierskich;
- **ponadto, przepis nie rozstrzyga jak wskazany trwały nośnik ma się do sposobu (formy) doręczania korespondencji, dotąd uzgodnionej przez klienta i bank (relacja)**. Takie rozwiązanie spowoduje również, że klienci tych banków których serwis

transakcyjny nie spełnia wymogów trwałego nośnika będą zmuszeni do wizyty w placówce banku lub w placówce pocztowej. Stoi to w sprzeczności z wcześniejszymi rekomendacjami działania. Jednocześnie bank po wprowadzeniu zawieszenia również będzie zmuszony do wysłania listów w stosunku do kredytobiorców którzy nie podali adresu e-mail do kontaktu z bankiem;

1.5. art. 31 fa ust. 5

- niezbędne jest doprecyzowanie w ust. 5 czy wniosek ma być złożony jednorazowo czy jest możliwość złożenia np. 3 wniosków na 1 miesiąc oraz czy mogą być okresy przerwy (jakie). Z uwagi na skutek zawieszenia wynikający z mocy prawa ze złożenia wniosku konieczne wskazanie, **iż skutek ten następuje w przypadku złożenia kompletnego wniosku, zgodnie z zasadami wskazanymi w ust. 4.** Ewentualnie należy wprowadzić możliwość składania wniosku na określonym przez dany bank wzorze, aby wyeliminować ryzyko braków tak, aby uniknąć np. pisania wniosków ręcznie. Ponadto należy dodać informację, do kiedy wnioski mogą być składane. Jednocześnie niezbędne jest doprecyzowanie czy na banku leży obowiązek ewentualnych korekt w zakresie rozliczenia umowy, gdy w dniu złożenia pobrała się rata. Robotyzacja i automatyzacja wykonywania umowy kredytu przez bank powodują możliwość pobrania płatności w dniu wpływu wniosku o zawieszenie;
- konieczne jest bardziej precyzyjne określenie danych w zakresie „oznaczenia kredytobiorcy”, o których mowa w art. 31 fa ust. 5 – co najmniej imię, nazwisko, PESEL, adres zamieszkania; a także konieczność podania danych umowy – co najmniej numer umowy i datę zawarcia. **Przepisy nie precyzują również, czy okres zawieszenia musi być wyrażony w miesiącach, czy może być wskazany w dniach.** Sugerowane jest, aby było doprecyzowane, że musi być wyrażony w miesiącach. Ponadto katalog jest otwarty (użycie „w szczególności”), co w praktyce będzie rodzić wątpliwości. Należy postulować wprowadzenie katalogu zamkniętego ewentualnie wskazać elementy wymagane (obowiązkowe) oraz inne (fakultatywne);
- oświadczenie kredytobiorcy, co do utraty pracy lub źródła dochodu, **nie powinno być wystarczającym dokumentem poświadczającym fakt utraty pracy lub źródła dochodu przez kredytobiorcę, gdyż stanowi ryzyko nadużyć.** Zwracamy uwagę, że nie przewidziano żadnej sankcji za złożenie nieprawdziwego oświadczenia. Ponadto, oparcie się banku o deklarację klienta dot. utraty pracy lub źródła dochodu może doprowadzić do konieczności stwierdzenia kategorii ryzyka tzw. UTP (unlikeness to pay – zgodnie z EBA Guidelines z 2 kwietnia 2020 r.), co spowoduje konieczność zawiązania odpowiednich rezerw. **Fakt utraty pracy lub źródła dochodu z innej przyczyny niż pandemia może stanowić przyczynę stwierdzenia UTP i w konsekwencji zawiązania rezerw.** Może nastąpić rozbieżność pomiędzy rzeczywistością a deklaracją klienta, co będzie odzwierciedlone w zawiązanych rezerwach kredytowych banku;
- w razie utrzymania tego oświadczenia jako jedyne źródła potwierdzającego niemożność regulacji zobowiązań, zwracamy uwagę, że **powinna następować jakaś forma**

weryfikacji oświadczenia, tj. potwierdzenie faktu utraty pracy lub potwierdzenie utraty głównego źródła dochodu (np. deklaracje do Urzędu Skarbowego). W przeciwnym razie skala ewentualnych oszustw, fraudów i nadużyć z nieweryfikowalnymi oświadczeniami jest potencjalnie ogromna. **Celowe byłoby zatem uzupełnienie ustawy o przepis przewidujący, że ww. oświadczenie jest składane pod rygorem odpowiedzialności karnej;**

1.6. art. 31 fa ust. 6

- **zawieszenie z dniem doręczenia wniosku nie bierze pod uwagę możliwości operacyjnych banków i w praktyce zawieszenie z tym dniem może nie być wykonalne albo będzie drastycznie utrudnione.** Przepis nie uwzględnia możliwości wystąpienia błędów we wnioskach. Generalnie zaproponowane rozwiązanie pozostaje w całkowitym oderwaniu od możliwości techniczno-operacyjnych banków, które są istotnie ograniczone w chwili obecnej. **Należy doprecyzować, że spłata jest zawieszona, „o ile wniosek spełnia warunki, o których mowa w ust. 2-5”.** W przeciwnym razie dojdzie do sytuacji, gdy wniosek będzie niekompletny lub błędny albo wprowadzający w błąd, a będzie wywoływał skutek prawny, co doprowadzi do pokrzywdzenia banków, w szczególności w przypadku nieuczciwego działania kredytobiorców. Zasadne byłoby wskazanie, że zawieszenie obowiązuje od potwierdzenia przez Bank weryfikacji i prawidłowości wniosku.;
- zgodnie z ust. 6 kredytobiorca decyduje o okresie zawieszenia i będzie go mógł ustalać indywidualnie; to nie sprzyja automatyzacji procesu i szybkiemu wykonaniu wniosku kredytobiorcy, któremu najczęściej zależy na czasie (np. aby nie zapłacić kolejnej raty); zatem pytanie jest, jaki cel chce osiągnąć ustawodawca wprowadzając możliwość dowolnego wyboru określonego czasu zawieszenia; dodatkowo, różnice te mogą uniemożliwić wystandaryzowanie tego instrumentu pomocowego, co będzie miało znaczenie dla oceny udzielanej przez nadzorców (KNF/EBA); różne okresy zawieszenia wymagają dużego wysiłku operacyjnego, gdyż w wielu przypadkach będą musiały być obsługiwane ręcznie; zawieszenie powinno być udzielane na stały okres np. 3 miesiące, tak aby była możliwa automatyzacja procesu w banku;
- przepis w ust. 6 wskazuje, że „wykonanie umowy zostaje zawieszane z dniem doręczenia kredytodawcy wniosku, na okres wskazany przez kredytobiorcę we wniosku, nie dłuższy niż 3 miesiące”. Oznacza to, że kredytobiorca nie może dokonać wyboru, od której raty zawieszenie powinno obowiązywać. Ponadto pragniemy zwrócić uwagę, że kredytodawcy muszą mieć czas na realizację dyspozycji przed terminem zapadalności raty. **Kredytodawcy w obecnej sytuacji, przy obecnej skali wniosków o zawieszenie rat, nie mają zasobów, aby ręcznie korygować zapisy księgowe w przypadku, gdy dyspozycja zostanie złożona np. w dniu poprzedzającym termin zapadalności raty, i bank będzie w stanie wykonać ją po kilku dniach.** Ponadto, kredytodawcy zobowiązani są do przekazywania do BIK informacji o statusie danej transakcji (w tym m.in. o braku spłaty kredytu w terminie). W przypadku, gdy np. klient złoży wniosek o godz. 23.30 dnia poprzedzającego termin zapadalności raty, i bank zrealizuje wniosek po kilku dniach (z uwagi na uwarunkowania techniczne, skalę zgłaszanych wniosków, banki nie są w

stanie realizować tych wniosków z dnia na dzień, albo w tym samym dniu, np. w ciągu 30 minut), do momentu fizycznej realizacji wniosku o zawieszenie odsetki będą naliczane przez systemy informatyczne banków, w tym także gdy w okresie tym przypada termin zapadalności raty i powstanie zadłużenie przeterminowane. W momencie, gdy kredytodawca zrealizuje wniosek klienta o zawieszenie spłat, niezbędne będzie dokonanie ręcznej szeregowej korekt dla wielu dokonanych już księgowości, dokonanie korekty danych przekazywanych do BIK, korekty sprawozdań finansowych banku, korekty raportów do organów nadzoru, etc. Brak określenia w Ustawie racjonalnego terminu przed zapadalnością raty, w którym klient powinien złożyć wniosek o zawieszenie, spowoduje, że kredytodawcy - zamiast sprawnie obsługiwać klientów wnioskujących o zawieszenie - zobowiązani będą do dokonywania w odniesieniu do przeważającej większości wniosków ciągłych opisanych powyżej korekt. Proponujemy zatem dodanie zapisu: „*Wniosek o zawieszenie rozpatrywany jest przez Bank w ciągu 7 dni od dnia złożenia wniosku przez kredytobiorcę na trwałym nośniku zgodnie z ust. 4 niniejszego artykułu. Zawieszenie obowiązuje od najbliższej, po dacie rozpatrzenia wniosku, raty kredytu zamieszczonej w dotychczasowym harmonogramie spłat, lub od innej raty wskazanej przez kredytobiorcę we wniosku przypadającej po dacie rozpatrzenia wniosku, ale nie później niż ...*”;

- brak informacji jak postępować z wymagalnymi zobowiązaniami na dzień złożenia wniosku (czy klient powinien je uregulować czy bank ma je przenieść na pierwszą płatną ratę?). Rozwiązanie ujednoczone dla kredytobiorców wykonujących prawidłowo zobowiązanie i dla niewykonujących spłaty prawidłowo - zawieszenie zobowiązania w całości - promowałoby dłużników nierzetelnych (nie jest jasne czy odsetki karne są także zawieszane?);
- brak również informacji jakie oprocentowanie ma być przywrócone po okresie zawieszenia. W trakcie zawieszenia może nastąpić zmiana % lub przejście ze stałego % na zmienne lub zmiana stopy referencyjnej NBP (czy bank ma zastosować aktualną stawkę, czy wrócić do % przed zmianą?). Doprecyzowania wymaga od którego dnia bank ma przywrócić % (od daty końca zawieszenia czy od daty płatności 1 raty?);

1.7. art. 31 fa ust. 7

- zgodnie z ust. 7 „w okresie zawieszenia wykonywania umowy kredytobiorca nie jest zobowiązany do dokonywania płatności wynikających z umowy, z wyjątkiem opłat z tytułu ubezpieczeń powiązanych z umowami, o których mowa w ust. 1”. W tym zakresie należy zauważyć, że **opłaty z tytułu ubezpieczeń bardzo często kalkulowane są w oparciu o kwotę spłacanych odsetek**. W przypadku braku płatności raty odsetkowej, nie jest możliwe skalkulowanie wysokości składki ubezpieczeniowej. **Brak zapłaty składki może spowodować utratę ochrony ubezpieczeniowej**. Niezależnie od tego dodać należy, że jeśli w związku z zawieszeniem wykonywania umowy, dojdzie do wydłużenia okresu jej obowiązywania, to ochrona ubezpieczeniowa zakończy się w pierwotnym terminie obowiązywania umowy kredytowej. Powyższe należy również uregulować ustawowo;

1.8.art. 31 fa ust. 8

- ust. 8 przewiduje całkowicie niejasny i niezrozumiały obowiązek banku podawania kosztów ubezpieczeń powiązanych z kredytem. Zwraca się uwagę, że te koszty dot. nie tylko ubezpieczeń sprzedawanych przez banki (co do których bank jako agent może posiadać wiedzę o wysokości opłat), ale także dotyczą ubezpieczeń, które kredytobiorca samodzielnie kupuje na potrzeby związane z umową kredytu – w takim przypadku bank nie ma żadnej możliwości określenia tych kosztów i tym bardziej wskazywania ich kredytobiorcy;
- **dotatkowo potwierdzenie ma być przekazane w terminie 14 dni na trwałym nośniku; może się okazać, że termin ten będzie zbyt krótki, szczególnie w sytuacji znacznego napływu wniosków. Postulujemy o jego wydłużenie do 21-30 dni;**

1.9. art. 31fa ust. 9

- **proponowane byłoby wykreślenie zdania pierwszego.** Okres ten dalej jest okresem kredytowania, jedynie spełnianie świadczeń zostaje zawieszona. Przy obecnej interpretacji powstaną problemy z oceną statusu zobowiązań takiego kredytobiorcy w kontekście różnego rodzaju obowiązków np. zgłoszeń aktualizacyjnych do BIK;
- **ust. 9 całkowicie nieprecyzyjnie wyraża się o skutkach zawieszenia.** Nie wiadomo o jakich terminach jest mowa w tym zapisie. Takie sformułowanie oznacza, że wydłużeniu ulegają także terminy po stronie kredytodawcy – np. do wypłaty kredytu w całości lub w części (transze kredytu). Nie są jasne skutki cywilnoprawne takiego zawieszenia, jak również fakt wydłużenia wszystkich terminów o 3 miesiące jest całkowicie niewspółmierny do charakteru zawieszenia – może powodować, że w skrajnych sytuacjach banki nie będą mogły podejmować jakichkolwiek czynności wobec kredytobiorców, którzy nie wywiązują się z pozafinansowych zobowiązań wobec banku, co może powodować istotne trudności, także w kontekście obowiązków nadzorczych. Zapis wymaga doprecyzowania;
- zgodnie z ust. 9 okres zawieszenia „nie jest okresem kredytowania”- do okresu kredytowania odwołują się umowy ubezpieczenia – niezbędne jest dodanie informacji o konieczności podpisania aneksów do umów ubezpieczenia. Z uwagi na zmianę statusu umowy na "niewykonywaną" na skutek jej zawieszenia na podstawie ustawy istnieje ryzyko powstania negatywnych skutków dla kredytobiorcy wynikających z postanowień umów ubezpieczeń. Doprecyzowania również wymaga czy projektowane rozwiązanie dotyczy też ubezpieczeń skoro składka ubezpieczeniowa ma być pobierana bez zmian? W projekcie ustawy brak wskazań, co do ochrony ubezpieczeniowej wydłużonego harmonogramu kredytu;
- **jeżeli przepisy umożliwią zawieszenie wykonywania umowy, należy rozważyć skutki wobec ustanowionych zabezpieczeń.** Dotyczy to np. hipotek w których data spłaty zobowiązania jest elementem hipoteki, wpisanym w księdze wieczystej (dot. to tzw.

„starych” hipotek zwykłych). Czy wobec tego z mocy prawa ulega wydłużeniu w szczególności w tych przypadkach gdy w KW jest wpisany termin spłaty kredytu i w jaki sposób kwestia ta zostanie zaktualizowana w KW (kto złoży wniosek i poniesie jego koszt); problem dotyczy również innych form zabezpieczenia, gdy charakter zabezpieczenia jest terminowy, ustalony w relacji do obowiązującej daty spłaty kredytu (np. umowa poręczenia). Jeśli konstrukcja zawieszenia umowy zaproponowana w projekcie ustawy ma pozostać **konieczne jest wprowadzenia rozwiązania odnoszącego się do ustanowionych zabezpieczeń, czyli np.: aby terminy zabezpieczeń w tym hipotek ulegały również wydłużeniu z mocy prawa**. Ponownie przy tym jednak postulujemy zrezygnowanie z konstrukcji zawieszenia umowy i ewentualne wprowadzenie rozwiązania ograniczonego do zawieszenia naliczania odsetek oraz ewentualnych innych kosztów nie zaś wykonywania całej umowy;

- **należy doprecyzować czy i w jaki sposób okres zawieszenia wykonywania umowy wpływa na bieg okresu przedawnienia wymagalnych już wierzytelności**. Projekt nie wyjaśnia przy tym, czy zawieszeniu ulegają tylko przyszłe zobowiązania (których data płatności przypada po dacie złożenia wniosku o zawieszenie), czy również takie, których termin wymagalności już minął i bank zasadniczo może dochodzić lub nawet dochodzi już ich spłaty. Jeżeli zawieszeniu miałyby ulegać również wierzytelności wymagalne, powinno być przede wszystkim wskazane czy Bank ma prawo ich w tym okresie dochodzić czy też powództwo jest niedopuszczalne a w takim przypadku przez okres zawieszenia nie powinny biec terminy przedawnienia wierzytelności;
- wprowadzenie konstrukcji „zawieszenia” i ustawowe wydłużenie okresu kredytowania określone w ust. 9 **spowoduje niezgodność stanu faktycznego z treścią dokumentacji kredytowej**. Długość trwania umowy jest istotnym jej postanowieniem i **wymaga zawarcia przez strony aneksu – natomiast projekt nie przewiduje takiego rozwiązania**. Na gruncie dotychczasowych przepisów oraz w świetle zawartych przez bank z klientami umów kredytowych, takie rozwiązanie będzie wprowadzać zamieszanie (np. kredyty hipoteczne są umowami wieloletnimi i za kilkanaście lat klient może nie pamiętać dlaczego mimo umowy ma kredyt spłacać dłużej, co więcej potwierdzenie w formie listowej/elektronicznej może zaginąć w trakcie realizacji stosunku prawnego). Dodatkowo w przypadku kredytów zabezpieczonych np. cesją praw z polisy ubezpieczeniowej klient będzie musiał pamiętać, że obowiązek ubezpieczenia samochodu czy nieruchomości i przelewu praw z niego na bank, będzie na nim cięższy dłużej niż wynika to z zapisów umowy.

1.10 art. 31 fa ust. 10

- ust. 10 wskazuje, że w okresie zawieszenia wykonywania umowy kredytobiorca nie jest zobowiązany do dokonywania płatności wynikających z umowy, z wyjątkiem opłat z tytułu ubezpieczeń powiązanych z umowami. Jednocześnie w okresie zawieszenia wykonywania umowy nie są naliczane odsetki ani pobierane opłaty inne niż wskazane w potwierdzeniu. Skutkiem tego może być istotny spadek przychodów odsetkowych banków, przy jednoczesnym obowiązku zapłaty odsetek depozytariuszom. **Prosimy**

zatem o rozważenie możliwości wprowadzenia zapisu wskazującego na możliwość naliczania przez bank odsetek przy zawieszeniu rat kapitałowo-odsetkowych lub odsetkowych. Bank powinien posiadać uprawnienie do podjęcia decyzji, które z rozwiązań będzie stosował, uwzględniając własną sytuację finansową oraz wpływ potencjalnych decyzji o zawieszeniu tylko rat odsetkowych (bez prolongowania kapitału) na poziom wskaźnika kredytów przeterminowanych w banku;

- przepis przewiduje, że w okresie zawieszenia umowy kredytu nie są naliczane odsetki, co stanowi również istotne zagrożenie dla banków hipotecznych, które swoją **akcją kredytową finansują poprzez emisję listów zastawnych.** Bezpieczeństwo dla ww. listów ma być zagwarantowane przez cały system rozwiązań ustawowych zawartych w ustawie o listach zastawnych i bankach hipotecznych z dnia 29 sierpnia 1997 r. W ramach tych rozwiązań istotne miejsce zajmuje przepis art. 18 ust 2 ustanawiający tzw. zasadę pokrycia odsetkowego – **nakładając na bank hipoteczny obowiązek, aby dochód z odsetek od kredytów i zastępczych aktywów był nie niższy niż koszt odsetek od znajdujących się w obrocie listów zastawnych.** Rozwiązanie przewidziane w ustawie w sposób istotny narusza tę zasadę i może w konsekwencji prowadzić do konieczności zgłoszenia wniosku o upadłość banku hipotecznego, gdyż dla banków tych nie przewidziano ścieżki restrukturyzacji;
- w świetle brzmienia ust. 10 nie jest jasne: czy w przypadku limitów w ROR lub kart kredytowych nie nalicza się np. opłat rocznych / miesięcznych za te produkty? Czy nie nalicza się opłat za transakcje (np. za wypłatę gotówki w bankomacie lub przelew zagraniczny? Czy nie nalicza się opłat za konto powiązane z kredytem konsumenckim? Banki powinny mieć prawo do naliczania odsetek, których pobranie może być odroczone w czasie. Należy doprecyzować zapis;
- **nienaliczanie odsetek w okresie zawieszenia będzie miało skutki podatkowe.** Ustawa stanowi w ust. 10, że w okresie zawieszenia odsetek nie nalicza się, a klient nie jest zobowiązany do dokonania opłat z tytułu umowy, z wyjątkiem opłat z tytułu ubezpieczenia. **Wskazane byłoby, aby ustawodawca uregulował lub wyjaśnił skutki podatkowe zawieszenia spłat dla klientów.** W tym przypadku nie może być mowy o umorzeniu odsetek ze strony banku, gdyż odsetek za okres zawieszenia ustawowo się nie nalicza. Pozostaje natomiast uregulowanie kwestii przychodu z tytułu nieodpłatnych świadczeń za korzystanie z kapitału, tak aby banki nie musiały wystawiać PIT-11, a klienci płacić podatku. Może to nastąpić poprzez: a) ustawowe wyłączenie z opodatkowania przychodu z tytułu korzystania z kapitału bez zapłaty odsetek, b) zaniechanie poboru podatku z tego tytułu;

2) Uwagi w zakresie art. 31 fb

- problematyczne może być stosowanie przepisu do umów, które były zawarte przed dniem 13 marca 2020 r., ich okres kredytowania co prawda kończył się przed upływem 6 miesięcy od tej daty, więc nie byłyby uwzględnione, ale przykładowo zostały po 13 marca 2020 r. odnowione (np. kredyt odnawialny, karta kredytowa), co skutkowało wskazaniem kolejnego okresu kredytowania, kończącym się już po upływie 6 miesięcy od 13 marca

2020 r. i tym samym istnieje ryzyko uznania, że przepisy mają zastosowanie. Wydaje się, że takie umowy powinny być z zakresu ustawy wyłączone;

- art. 31 fb nie precyzuje czy produktu odnawialne, których odnowienie przypada przed upływem 6 m-cy są wyłączone z możliwości zawieszenia spłaty? Wymaga wyjaśnienia sytuacja, w której bank dochodzi swoich roszczeń związanych z brakiem realizacji spłat kredytu przez klienta, co mogło rozpocząć się również przed 13 marca 2020 r. (monitoring, restrukturyzacja, windykacja);

3) Uwagi w zakresie art. 31 fc

- art. 31fc jest w naszej ocenie całkowicie niezrozumiałą i zbyt daleko idącą ingerencją w ustalenia z klientami. W przypadku, gdy dokonano uzgodnień z kredytobiorcami, powinny one zostać wykonane w pełni. Kończenie poszczególnych rozwiązań w ich trakcie naraża banki na daleko idące trudności operacyjne, pogłębione przez skalę zagadnienia i znaczną liczbę wniosków. Dodatkowe trudności rodzi fakt, że do skrócenia z mocy prawa dochodzi już z dniem wpływu wniosku. W szczególności brak wzajemnej relacji pomiędzy już udzielonymi wakacjami kredytowymi przez Banki a wakacjami ex lege – rekomendowane jest wyłączenie kredytobiorców, którzy skorzystali już z umownych wakacji kredytowych; nie jest jasne, czy „wakacje bankowe” mogą być nadal udzielane w odniesieniu do umów, co do których złożono wnioski o zawieszenie ustawowe;
- przepis jest nieprecyzyjny. Nie jest jasne do jakiego zawieszenia będzie miało zastosowanie np. wątpliwy jest przypadek stosowania przepisu w razie uprzedniego zawieszenia tylko rat kapitałowych.
- przepis nie wyjaśnia w jaki sposób termin ulega skróceniu ani zasad rozliczenia. Nie jest jasne, czy należy rozumieć, że jeśli zawieszenie na zasadach obowiązujących w banku miało pierwotnie trwać przykładowo 5 miesięcy i w chwili złożenia wniosku trwa już np. miesiąc to od doręczenia wniosku okres zawieszenia będzie wynosił jeszcze dwa miesiące i należy rozliczyć w ten sposób, aby osiągnąć „fikcję” tak, jakby od początku zawieszenia miało ono miejsce na zasadach określonych w art. 31fa czy też intencją ustawodawcy jest, aby termin 3 miesięczny liczył się od daty złożenia wniosku, czyli w podanym przykładzie w istocie skrócenie nastąpiłoby tylko o miesiąc.
- nie jest także jasne czy zmianie z mocy prawa ulegają również inne warunki niż okres zawieszenia?; czy podlega jej również np. sposób i rodzaj odroczonej rat oraz liczba kredytów co do których wnioski miały zastosowanie?;
- zgodnie z projektowanym przepisem art. 31 fc środki pomocowe udzielone na zasadzie dobrowolnej przez bank ulegają skróceniu z dniem wpływu wniosku o ustawowe zawieszenie. Oznacza to finalnie wydłużenie całościowego okresu korzystania przez kredytobiorcę z środków pomocowych. Można się spodziewać, że w wielu przypadkach kredytobiorcy doczekają do samego końca okresu obowiązywania środka dobrowolnego (np. 6 miesięcznych wakacji od spłat rat kapitałowo-odsetkowych) i wtedy złożą wniosek

o zawieszenie ustawowe. Łączny okres może więc wynosić nawet 9 miesięcy. **W takim przypadku pojawia się pytanie o klasyfikację takiego kredytu do grupy foreborne, na mocy uzgodnień nadzorczych przeklasyfikowanie może nie być dokonywane maksymalnie przez okres 6 miesięcy jeśli sytuacja ma związek z Covid. Wpływ takich wniosków po 6 miesiącach spowodować może masowe przeklasyfikowanie aktywów co wpłynie na sytuację kapitałową i finansową banków;**

- z przepisu można wnioskować, że złożenie wniosku „ustawowego” w odniesieniu do umowy A spowoduje skrócenie okresu „wakacji bankowych” udzielonych w zakresie umowy B. Intencja jednak mogła być inna; skrócenie zawieszenia „wakacyjnego” i „ustawowego” powinno dotyczyć tej samej umowy. Jeżeli tak miało być, przepis wymaga doprecyzowania, że jego istota dotyczy tej samej umowy.

4) Propozycja dodania art. 31fd i wyłączenia kart kredytowych oraz kredytu odnawialnego.

- **sugerujemy wyłączenie stosowania przepisów w odniesieniu do kart kredytowych oraz kredytu odnawialnego.** W projekcie przepisów ustawy jest mowa o zawieszeniu wykonania umów. Przy obecnym brzmieniu oznacza to, że zawieszona jest realizacja świadczeń obu stron, tj. m.in. po stronie kredytobiorcy obowiązku zwrotu kwoty kredytu wraz z odsetkami i zapłaty prowizji, **jak i po stronie Banku udostępnienia określonej kwoty kredytu, co w zasadzie pozbawiałoby klienta możliwości korzystania z kapitału.** Dodatkowo limit odnawialny jest przyznawany w rachunku i stanowi produkt, który nie może być prowadzony niezależnie od rachunku. Uwzględnienie limitu odnawialnego w ramach „wakacji kredytowych” powinno skutkować po stronie Banku zablokowaniem dostępu do limitu, aby zadłużenie się nie powiększało. Tego rodzaju sytuacja może rodzić dla klientów z saldem ujemnym poważne ryzyko, ponieważ nie będą oni mogli dokonywać żadnych transakcji, co powoduje bardzo mocne ograniczenie funkcji rachunku. W przypadku braku wyłączenia produktów powstaną także dalsze problemy związane m.in. ze stosowaniem art. 31fa ust. 8 w kontekście opłat rocznych za kartę kredytową np. czy okres ten ulegnie wydłużeniu również o trzy miesiące, czy też należy opłatę roczną pomniejszyć proporcjonalnie.

W tym zakresie przedstawiamy stosowną propozycję legislacyjną (dodanie art. 31 fd)

„Przepisów art. 31fa-31fc nie stosuje się do:

1) kredytu w rachunku oszczędnościowo-rozliczeniowym konsumenta, prowadzonym przez kredytodawcę, o którym mowa w art. 5 pkt 2a lit. a i b ustawy z dnia 12 maja 2011 r. o kredycie konsumenckim;

2) umowy o kartę kredytową, o której mowa w art. 2 pkt 34 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 2015/751 z dnia 29 kwietnia 2015 r. w sprawie opłat interchange w odniesieniu do transakcji płatniczych realizowanych w oparciu o kartę (Dz.Urz. UE L 123 z 19.05.2015, str. 1).”